

Compareixença de Josep Quer davant el Parlament de Catalunya

Voldria començar aquesta intervenció tot agraint la invitació a comparèixer davant d'aquesta Comissió per a defensar el text de la Llei de regulació i difusió de la llengua de signes catalana. Parlo de «defensa», perquè l'Institut d'Estudis Catalans ha estat una de les entitats representades al grup de treball que es va encarregar de la redacció de l'esborrany de l'avantprojecte de llei i, en conseqüència, se'n sent plenament responsable.

Aquest text desplega l'article 50.6 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya del 2006, que reconeix el dret a l'ús de la llengua de signes catalana (LSC) i la igualtat de drets dels seus usuaris, i fa realitat l'exercici de les competències de la Generalitat en aquest àmbit, que foren concretades a la Llei estatal 27/2007 amb el reconeixement de les llengües de signes espanyola i catalana. Tot i que no resulti sempre fàcil de conceptualitzar, els signants de LSC formen una comunitat lingüística minoritària al Principat que encaixa plenament amb una de les definicions de minoria lingüística recollides per l'article 1.3 de la Declaració Universal dels Drets Lingüístics, com a exemple de les col·lectivitats que «estan assentades en un espai geogràfic compartit amb els membres d'altres comunitats lingüístiques d'historicitat similar».

Aquesta mateixa Declaració estableix que «[a]mb la denominació de llengua pròpia d'un territori es fa referència a l'idioma de la comunitat històricament establerta en aquest espai» (article 1.1). Sembla difícil qüestionar, doncs, que una llengua de signes com la LSC sigui tractada com una llengua pròpia més de Catalunya.

Com sabem prou bé, les comunitats de signants no sols són numèricament minoritàries, sinó que han estat llargament i persistentment discriminades pel conjunt de les societats a què pertanyen a partir de dues premisses errònies: que els drets de les persones amb discapacitat són en algun sentit «negociables» i que, en concret, les

llengües de signes no són llengües de ple dret, sinó una mena de crossa per a la comunicació. Afortunadament, aquests prejudicis han anat deixant pas, d'una banda, a la visió que una societat democràtica i justa ha de garantir els drets de ciutadania de tots els seus membres, i de l'altra, que les llengües signades, tot i la particularitat del seu mode d'expressió i percepció, són tan «llengües de l'espècie humana» com les llengües orals, siguin majoritàries o minoritàries.

Tanmateix, el fet que els signants sords tinguin tan sols accés sensorial parcial a la llengua oral fa que la seva capacitat d'esdevenir bilingües sigui només una potencialitat, que dependrà decisivament de l'entorn en què es trobi l'infant amb sordesa durant els primers anys de vida. François Grosjean, catedràtic emèrit de la Universitat de Neuchâtel, a Suïssa, especialitzat en psicolingüística i referent mundial sobre els temes de bilingüisme i biculturalitat, ho expressa d'una manera concisa i contundent en l'article «El dret de l'infant sord a créixer bilingüe», traduït a trenta llengües diferents:

Tot infant sord, sigui quin sigui el seu grau de pèrdua auditiva, hauria de tenir el dret a créixer bilingüe. Mitjançant el coneixement i l'ús tant d'una llengua de signes com d'una llengua oral (en la seva modalitat escrita, i si és possible, parlada), l'infant assolirà les seves capacitats cognitives, lingüístiques i socials.

A través d'una llengua natural, l'infant ha d'aconseguir superar unes fites fonamentals per al ple desenvolupament: comunicar-se amb els pares i familiars de la manera més ràpida i completa possible; desenvolupar les capacitats cognitives generals, que li fonamentaran el desenvolupament personal; adquirir coneixement del món en les seves interaccions amb l'entorn (i no només a l'escola), incloent-hi el coneixement lingüístic; l'aculturació en dos mons coetanis però diferents, el món sord i el món oient, i el desenvolupament d'una identitat particular en relació amb aquesta realitat.

Segons Grosjean i molts d'altres investigadors, el bilingüisme és l'única opció amb garanties per a donar resposta a aquestes necessitats, i, com a conseqüència de la diversitat dels perfils individuals de persones amb sordesa, els graus de bilingüisme entre les dues modalitats presentaran una variació lògica. La conclusió central de Grosjean, com la de molts altres estudis, és la següent:

La llengua de signes ha de ser la primera llengua (o una de les dues primeres llengües) adquirides pels infants que tenen una pèrdua d'audició severa. És una llengua natural del tot desenvolupada que assegura una comunicació plena i completa.

I continua:

Malgrat l'esforç considerable per part dels infants sords i dels professionals que els envolten i malgrat l'ús de diverses ajudes tècniques, és un fet que molts infants sords tenen grans dificultats per a produir i percebre una llengua oral en la seva modalitat parlada. Haver d'esperar uns quants anys per a aconseguir un nivell satisfactori que potser no s'atenyerà mai, i mentrestant negar a l'infant sord l'accés a una llengua que satisfà les seves necessitats immediates (la llengua de signes) és bàsicament arriscar-se que l'infant pateixi retards en el seu desenvolupament, sigui lingüístic, cognitiu, social o personal.

El domini de la llengua de signes esdevé, doncs, indispensable per a construir la base sòlida sobre la qual aprendre i créixer en la llengua o llengües orals de l'entorn immediat. En aquest sentit, el text del Projecte de llei garanteix informació acurada i equilibrada sobre aquesta realitat als pares que tenen un nadó sord i que generalment desconeixen quines són les conseqüències de les decisions que puguin prendre sobre el seu fill. Per tal que l'elecció sigui realment lliure, aquesta informació també ha d'estar al seu abast.

Les necessitats específiques d'un signant, però, no s'esgoten en el període decisiu de la infantesa, sinó que s'estenen al llarg de tota la vida adulta. Així doncs, el Projecte de llei estableix garanties mínimes perquè l'individu signant tingui accés a tot el sistema educatiu públic i als serveis públics dels quals és responsable l'Administració, des de la sanitat fins a la justícia.

De totes maneres, normalitzar una llengua minoritària sense tradició escrita en tots aquests àmbits requerirà una acció decidida i una inversió important de recursos humans i econòmics. La llengua de signes catalana apareix recollida en l'inventari de llengües d'*Ethnologue*, entre centenars d'altres llengües de signes i orals. Fa temps que és objecte d'investigació i està present en fòrums internacionals sobre lingüística i ensenyament de llengües de signes. Catalunya disposa del primer grau d'interpretació de llengua de signes de l'Estat i va ser pionera en la formació de postgrau d'intèrprets. Hi ha, per tant, feina feta.

Ara bé, ens enfrontem al repte que encara cal descriure i analitzar la llengua en profunditat i amb sistematicitat, de manera que es pugui establir un model estàndard per a usar-la en l'ensenyament —l'únic model de llengua de signes possible per a una gran majoria d'infants sords— o per a l'actuació dels intèrprets en contextos formals. Aquesta feina s'haurà de continuar realitzant en xarxa a les universitats i en col·labo-

ració amb la comunitat sorda, però serà imprescindible intensificar-ne el ritme i examplar-ne l'abast, amb l'objectiu d'avançar vers les fites marcades dins uns terminis acceptables. Altrament, les expectatives creades es convertarien en frustració per part dels usuaris, com ha passat en part amb la Llei estatal. L'Institut d'Estudis Catalans manté el compromís adquirit de donar suport a aquest impuls i de vertebrar la recerca en llengua de signes catalana. Encara ens calen moltes mans, i aquesta Llei hauria de fer-ho possible.